

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ш О Д У Н А В К А.

№ 40.

Београдъ 6. Октобра

1845.

П Р И Я Т Е Л Ь И М А.

Сузымъ окомъ често ме пытате:
 Зашто ти е срце разцвѣтло,
 Зашто око сузомъ орошено?
 Та весель пристон се за те!

Зашт' радостно житаць ти нецвате?
 Кадь, што ѣ красно по теби сложено,
 Златномъ жнцомъ свѣту обявляно,
 Сладке мора теб' узрочиг' сате...

Весели л' васъ погледъ сяйногъ злата,
 И одъ сребра чистогъ снѣжне бое,
 Кадь у руку вамъ трептеѣи стое?

Ал' гледайте там' крозь црна врата
 Рудокопце, как' се трудно зное,
 Све у тмина дне проведеѣ' свое! —

Ђорђе Тординаць.

НЕШТО О НАРОДУ АРМЕНСКОМЪ.

одъ Матіе Бана.
 (Продуженіе.)

Будући самъ намѣрио само еданъ чланакъ написати, немогу се упустити у дуго историческо протресанѣ Армена. Примѣтити само, да овај народъ, не бывши никадъ ратоборне ђуди, а напротивъ свагда обколѣнъ одъ велики и врлы народа, кои, еданъ за другимъ подижући се, господовали су надъ Азіомъ, морао е быти по наравномъ слѣдству людски догођая често одъ исты нападањъ, а кадгодъ и подярмљивъ. И дѣйствително были су найпре покорени одъ Вавилонца, а после одъ Меда и одъ Персіанаца. Александеръ великій у свому ра-

тодобытному пролазку крозь Азію оддѣни одъ войске едногъ одъ свои войвода, и протива нѣи пошлѣ га; Римляни оправе тамо свое ченнике, и така е была слабостъ Армена, да е Лукулъ са малымъ броемъ войника побѣдио неизбройну войску, кою вођаше нѣиовъ краль Тигранъ. Иза Римляна, наслѣдници римскога могућства, Бизанчани побѣде иѣ више путіѣ; па Араби, па Монголци, па Ђорђіани, и други Маомедански народи, кои изсѣкоше у Чиличїи, найзаднѣмъ склоништу нѣиовы кральва, тридесетъ тисућа Армена, а десетъ тисућа одведоше у робство. Нѣиовъ последнїй краль Леонъ побѣгне у Паризъ, гдѣ и умре, а нѣгова кральвина остане Османліяма и Персіанцима, кои е раздѣлише међу собомъ. По паденїю свое домовине овај народъ нѣе никада помыслио, да е подигне, и стару свою слободу понови: скучїо се е подло подъ наметнутый му ярамъ, тихо у руке своїой худой судьбини предао се е, нѣе саблѣ тргнуо, единый робъ, кои се іошть никада нѣе побунїо. — Све до назадъ 18 година они слѣђаху слушати два горепоменуता господара; кадь у то доба къ двоци и треїй придружи се, то е было рускїй царъ. Год. 1827. нѣговъ войвода Бенкендорфъ продираше крозь Ђорђіанске планине у Арменїю, и тераући изпредъ себе Абасъ-Мирцу преотимаше Ериванъ. У оному рату Турска е изгубила едну часть свои Арменски русага; али губитаць Персіе было е много веїїѣ; ерѣ осимъ свы нѣны притяжанїа на оной страни Араса, рускїй царъ узео е и сву равницу Моганску, коя се старе краемъ Каспїйскога мора све до Ланкеруна. Тимъ Персіа изгубила е свое господованѣ надъ онымъ моремъ; и сѣверный оро пружїо е своя крила надъ своимъ ономъ часу Арменїе, коя стои међу рѣкама Акуреаль и Арасемъ. — Одма по свому освоенїю Русїа е добыла великій упливъ и надъ читавымъ

народомъ Арменскимъ, и то понайвише онымъ истымъ средствомъ, коимъ га е добыла и надъ свима христіанскимъ народима източне Европе, то естъ, симпатіомъ истога вѣроизповѣданя; она себе прогласи по свой Арменіи парчицомъ Христіяна Маометанцима подложены. Получивши да на нѣпомъ землишту остане и преважный монастырь, тако названный Ечмязинъ, кои е прибывалиште врховногъ поглавара арменске цркве, запыга одъ турскогъ и персійскогъ правительства, да буде слободно свакому Арменину преѣти, кадь бы хтѣо, на руску землю, и у вьой се населити. И то буде дозвољно, те одма год. 1828, на гласъ Лазарева, бана арменске крви, и управителя тога преселѣня, види се доѣи са стране персїанске 40,000 Армена, а близу 80,000 изъ турски предѣла. Ова рязличность броя дае се ласно протолковати. У Персїи Арменима са политичне стране болѣ е неголи у Турской; ерь тамо они могу не само у званія правительствена уѣи, него іошть и на управлѣнѣ читавы држава быти подигнути; а то по началама турскога вѣроизповѣданя нїе допуштено Христіянима. Речено дакле мноштво прешавши къ Русима, насели се понайвише близу граница ѳорѣйски, гди прими земаля за раднѣ, и нека преимущства. У Гумру, кои градъ год. 1837. бы прозванъ одъ Николая Александропольскъ, саграѣна е една велика тврдина, коя назначуе границу на оной страни меѣу христіанствомъ и махометанствомъ. —

У стара времена Армени кланяли су се истымъ киповима, коима и Меди, како намъ свѣдочи Страбонъ. Св. Вартоломей донео іймъ е првый благословіе, а после нѣга, петнаесте године по смрти Исуса Христа, доѣе и Св. Тадей: али чекало е єдногъ арменскогъ земляка, да утврди у своіой отачби христіанство. Св. Гргуръ, названъ одъ свои Просвѣтитель, исто е Арменима, што е нама Св. Сава. Іошть у доба, кадь е нѣговъ отаць убіо свога краля Анаг-а, онъ бы сачуванъ одъ свое дойкинѣ, пренешенъ у Цезареу, и у ондашнѣмъ тада гласовитомъ училишту одхранѣнъ у грчкимъ кнѣигама и у Христовой вѣри. Човекъ высоке памяти, и небоязльвогъ срца, одлучи сасвимъ унищити у своіой домовини срамотно почитованѣ кипова, и предвидѣти, да бы найсходниі тому начинѣ быо, почети свое предпрїятіе са обраѣнѣмъ народнога поглавара, преѣе у Ерезъ, садашнѣй Ерцингамъ, гдѣ е онда быо краљвскій дворъ, и прикаже се Тирядату, насаѣднику убіенога Козроа. Праведный сынъ у-

бице бы плаѣнъ тамницомъ и дуготраюћимъ гровизотимъ мукама, кое онъ поднесе чудноватомъ крѣпосѣу духа. Али краљ болестанъ препоручи се молбама сталнога мученика, и оздравивши, нѣгову вѣру загрли. Онъ после учини таку покору, да одъ свирѣпога мучителя постане светаць. Гргуръ, како види добро утврѣнену свою цркву, склони се у пустыню на планину Себухе (Таранагъ), гдѣ прибываюћи у єдној пештери, коя е іошть и сада мѣсто высокогъ почитанія свимъ Арменима, после много година неосквернѣногъ живота издане. Тѣло нѣгово буде сараѣно у цркви Вортанской: сада се налази у монастыру ечмязинскомъ, и єдинственно те нѣгове кости даю црковно првенство ечмязинскому поглавици.

Црква арменска достойна е общте позорливости, будући да е была єдна одъ найсїиіи и поглавиты азїатически црквїи. Она е остала садружена са Римомъ све до доба Калкедонскога сабора, кои се е случїо год. 451. Одъ онда рязлична мнѣнїя о вѣри почну раздваяти свештенство, али стѣгъ раскола явно се развіо истомъ год. 520, кадь великій поглавица Персесъ Ашетараганскїи сакупи све свештенике у Товину, и ту на танкїи изпыть излажући заключенїя реченога сабора, изясни се, да онъ неѣе да ії признае. Свештенство одма на двое раздѣли се: Персесъ са већимъ броемъ припознана єднонаравїе у Исусу Христу, оставляюћи му узъ то нѣгово божество: а друга часть остане при староме вѣрованю. Седмого вѣва опетъ догоди се єданъ общтый повратакъ къ єдинству вѣре, кадь византинскїи царъ Ераклей, враћаюћи се као добытникъ изъ Персїе, савѣднїи савъ народъ у крило старе цркве. Истомъ е было прошло єдно столѣтїе, и Іованъ Оснѣнскїи своимъ богословнимъ писмама разколъ и немирь разпали. У време крстоносны воеваня краљ Леонъ, столуюћїи у Чиличїи, куда су крстоносне чете пролазиле, боѣи се да онадашнѣ свемогућство папа, кои, узпалююћи сву Европу фанатизмомъ, могли су управити протива своіу иновѣрника европейска оружія, небы се и на нѣга окренуло, приступи къ Целестину III. Тому примѣру слѣдовали су само некое поглавице, меѣу коима быо е и гласовитый Персесъ Лампронскїи: али дробный народъ, кои нїе обичанъ мнѣнїи своя мнѣнїя, а особито религіозна, за нїеданъ узрокъ и при никаквой погїибели, остао е у разколу, у комъ се и данъ данасъ налази.

(Продуженїе слѣдуе.)

ОБЗИРЪ НА ПРОШЛОСТЬ.

(Ковацъ.)

У томъ дигну Немци ратъ на Турску, и Ћорђе е съ приличною войскою чувао гравице ердельске. Кады Баденскій, врховный вођа немачке войске 1689. год. освои Видинъ, онда пише Ћорђу, да му дође, да се разговоре, како ће на Турке ударити. Ћорђе и немислехи на какву превару дође съ неколико пратиоца Немцима у Кладово (на баштину свою); а ови га таки ухвате, па найпре у Оршаву. после у Сибињъ подъ затворъ оправе; одтуда преместе га у Бечъ, а найпосле чакъ у Егеръ, градъ еданъ у Ческой. Тако деспотъ допадне апса ни кривъ ни дужанъ*). Срби, кои су таки 1690 год. на позиванъ Леополда I. прешли у Аустрију, стану одма молити и искати да иймъ деспота пуште, да иймъ главу и господара даду, „да бы могли, (као што е обећанъ ћесарево гласило, кады иъ е у свое земль звао) подъ правительствомъ собственогъ началства пребывати.“ Но то башъ ние се учинити могло. Зашто Немци познаваюћи Србе, нису иймъ смели владу у руке дати, боѣни се да се неосиле, па ће тражити стару свою славу и господарство у Србији, а сами су ради были, да нъ оме господаре. И то последнѣ мал' те неће быти узрокъ, што су и деспота затворили... Телу кады скинешъ главу, наскоро сви удови клону... Зато е можда и патриархъ Черноевихъ понайвише у Бечу се-дио, и столицу патриаршеску у св. Андреи, а не гдигодъ у средини свога народа, имао... То намъ све мора у очи да падне, кады се на ове дане обазремо; еръ деспотова судба бы судба целога народа србскогъ; а те сећаюћи се, мора намъ суза изъ очию полетити; еръ да онда ние тако было, можда небы Срби, у Србији заоставши, даја, а у ћесарию прешавши униѣ, и отуда произтекше патиѣ и страданія ни познали. — Суетне су све быле молбе Србля поради деспота. Онъ иймъ остане у Немачкой у сужаньству, кое е одъ Турчина срећно избегнуо. — Тако дакле 22. године у затвору тавновавши, найвећу сиротиню и сваку неволю трпивши, горереченога дана, т. е. 19. Септ., у 66. години несрећногъ живота свогъ умре у Егру. После 37. година Обрштаръ Петроварадинске регемента Атанасіе Рашковићъ изпроси

*) „Nihil mali fecit“ (ништа зло учинио ние) одговоріе е аустрійскій дворъ рускою посланнику, кады е за деспота пытао.

кости Деспотова, пренесе иъ у Сремъ ум. Крушедоль, и ту сарани. Ћорђе Бранковићъ списао е историю србскога народа, кою на жалость іошь се ни еданъ родолюбаць србскій ние нашао, да на светъ изда, већъ іошь у рукопису у библиотеки Карловачкой (може быти мольцима на рану?) лежи. —

Ћ. I. П. Б.

УМЪРЕНОСТЬ.

Човекъ неживи да еде и пиѣ, него треба да еде и пиѣ, само да свой животъ и снагу обдржи, и докле е Божія воля, да може на овомъ свѣту полезанъ быти. Ово е пакъ гдѣкои човекъ заборавіо, и онимъ средствама, коя бы на добро употребіо, тражи срећу у наслаћенію ела и пића. Римскій ћесаръ Вителіе быо е таковый прождрљываць, да е за шесть людій могао ести, и сваки е данъ по три по четири пута ручакъ давао, и за четири е мѣсеца 4,200.000 талира, по садашнѣмъ течаю новца, потрошіо. Александеръ, краль Маћедонскій, тако се здраво у пићу заборавіо, да е свогъ наймилигъ и найвѣрнѣгъ министра у пианству на части пробо. Неумѣреность безчести човека, подлаже га подъ классу животиня, затуплява га, узнемирава му здравль и добро станъ. Света е дужность човека, да умѣрено еде и пиѣ. Умѣреность духъ трезвень и тѣло у здравлю обдржава.

Нѣмачкій царъ Карлъ Великій найвећу е умѣреность у елу и пићу наблюдавао. Више одъ петъ ела ние на своіой трпези имао, а да бы свагда трезвень быо, ние нигда више одъ три чаше вина піо.

Исакъ Невтонъ више е седмица по сваки данъ само нѣколико залогая пове, да небы, занимаюћи се о науки, еломъ се узнемиріо.

Д. Аврамовићъ.

НАРОДНА ПѢСМА.

БОЙ СРБА СА ТУРЦИМА НА НОВОМЪ-ПАЗАРУ И ДЕЛИГРАДУ.

(Саобштіо Тодоръ Влаћъ.)

Подиже се еданъ прамень магле
Одъ онога Ибра воде брзе,

Па допаде до Рашке студене,
 А одь Рашке Петровачкой цркви,
 До Младена, чуднога войводе,
 Да онъ иде кодъ Ибра у логоръ,
 Кодъ Плякића, зета Карађорђа,
 Са топовма и са кумбарама,
 Да онъ лупа Новога-Пазара,
 У комъ су се Турци затворили,
 Одъ страхоте Плякићъ Антонія,
 Кой небіе топомъ и кумбаромъ,
 Већъ десницомъ и сабљомъ юначкомъ,
 На поляни на видуку свету,
 А не кришомъ курваньски изъ града.
 Ово буле изъ града кадъ чуо:
 Закуваше кано кукавице,
 На бедеме градске искочише,
 Кукајући Србе су молиле,
 А највише Младена войводу,
 Кон беше већъ кодъ града дошо,
 И око нѣг' све у пламень диго:
 „Ой Младене Біограђанине!
 Заустави те мало топове,
 И непали више око града
 Наше маале, куће и зградине,
 Докле дуне ветаръ са планине,
 Са планине велике Рогожићъ,
 Да растера магле одъ Пазара,
 Одъ силнога праа и олова,
 Да видимо съ овога бедема,
 Шта изгоре, а шта л' намъ остаде;
 На часть теби до двадесетъ ока,
 Дваестъ ока жутіе дуката.“
 Ал' на ово Младенъ одговара:
 „Ой Бога вамъ младе кадунице!
 Предайте се, гинути немойте;
 Србъ ако се предати нећете:
 Ни на вама глава остат' неће.
 У нашега Господара Ђорђа,
 У нѣг' има тридесетъ войвода,
 Седамдесетъ велики кнезова,
 Петъ стотина танки баряктара,
 Шестъ стотина дуги буљубаша,
 Ђдно съ другимъ сто иляда войске.
 Сву бы войску молбомъ умоліо,
 Да вамъ се то учини по вољи,
 Ал' немогу зета Карађорђа,
 По имену Плякића Стояна:
 Войске води дванаестъ иляда;
 Онъ невуче топа ни кумбаре,

Само носи пушке абердара,
 Аберъ дае, далеко се чуе;
 Пушка пуца, войска му се купи.“
 Ал' говоре младе кадунице:
 „Ой Младене Біограђанине!
 Како ћемо мы се вамъ предати,
 Кадъ имате два млада бећара,
 По имену Диша куюнција,
 И са њиме Коста калайција:
 Што убише шесть крцалја,
 У Голія у клети Пранія;*)
 Зато с' јдне предат' неможемо,
 И збогъ оногъ Ђѣте оль Мораве,**)
 Што уплячка татарова ата,
 Па га цени иляду дуката;
 Е да Богъ да вуци га изели!“
 То дочуо Плякићу Стояне,
 Па дозивиљ Младена войводу,
 И овако нѣму говораше:
 „Ой Младене великій войводо!
 Мани се већъ врага и Пазара,
 Доста смо му починили јада;
 Но айдемо сада на Делиградъ,
 И онамо мейданъ да делимо;
 Србъ у нѣга Серезлија дође,
 А Гушанацъ на Београдъ прође;
 Крећи войску, айде што брж' можешъ.“
 После тога Плякићу Стояне,
 Посла писмо Вельку у Неготинъ,
 И у нѣму овако му пише:
 „Чуй ме Велько, дивный воеводо!
 Айде съ войскомъ брзо на Делиградъ,
 У нѣга е Серезлија дошо,
 Тамо съ њиме мейданъ да діелишъ.“
 Кадъ то зачу Велько одъ Краине:
 Брзо свою войску силну скупил,
 Те съ њомъ оде одма на Делиградъ.
 Да е коме стати, те гледати,
 Кака дође Велько на Делиградъ,
 Кадъ потера Турке на булюке,
 Као куракъ овце по пландишту.
 Зачуди се мало и велико,
 Шта учини Велько одъ Краине.
 Упутіо Турке до Стамбола.

*) Нека места око Пазара.

***) Изъ села Обрежа.

WWW.UNILIB.RS
 УНИВЕРЗИТЕТСКА
 БИБЛИОТЕКА